

Úvod do umenovedných štúdií

Semestrálna práca

Jana Ďuriníková, 439161

Vzťah umelca a publika

Pre potreby tejto práce je v prvom rade potrebné definovať pojmy, a to pojdem umelec, publikum a v neposlednom rade nesmie chýbať ani vysvetlenie vzťahu, aký práve medzi umelcom a publikom v tom, ktorom období, prebiehal.

Je veľa prístupov, ako definovať pojem umec. Za najvšeobecnejšiu definíciu môžeme považovať takú, ktorá predstavuje umelca ako osobu, ktorá pracuje s umeleckými prostriedkami. Osobu, ktorá tvorí a produkuje umenie. (Je však potrebné dodať, že tu sa definícia upína a „prenáša“ na definovanie umenia ako takého).¹ Podľa definície z Estetického slovníku od autorov Wolfharta Henskmanna a Konrada Lottera² sa chápanie umelca v priebehu histórie menilo. V starovekých, antických a stredovekých dobách boli umelci predovšetkým zruční remeselníci, ktorí pracovali pre svojich zamestnávateľov ako bol panovník, cirkev alebo cechy.³ V staroveku bol teda umelec chápaný najmä ako produktívny tvorca alebo remeselník.

V novoveku sa umelec stáva individuálnym tvorcom. Definíciu nehľadá už len umenoveda, sociálna antropológia či história, ale napríklad aj štát. Zdefinovanie tohto pojmu sa napríklad viaže aj na členstvo v uznávanom umeleckom združení či štatút umelca udeľuje správny orgán (napr. pre potrebné daňové zaťaženie)

Z iného uhla pohľadu vieme umelca definovať podľa povahy umeleckej činnosti, ktorej sa venuje, či už ide o hudobníkov, architektov, maliarov, spevákov, designerov etc. Každá kategória má svoje vnútorné členenie, ktoré sa s vývojom nových druhov umenia (a nových médií) najmä v 20. a 21. storočí stále zväčšuje (napr. audiovizuálne umenie, graffiti, performácie).

---

¹ KRÁL Peter: Štatút profesionálneho umelca, pracovný materiál pre širšiu medzinárodnú diskusiu. Bratislava, 2013

² HENCKMANN Wolfhard, LOTTER Konrad: Estetický slovník. Nakladatelství Svoboda, Praha, 1995

³ CUMMING Robert: Umenie. Slovarť, Bratislava, 2007, st. 17

Za publikum môžeme považovať prijímateľa umelcovho výstupu. Umelec sa snaží osloviť člena spoločnosti, ktorá tvorí jeho publikum v modernom slova zmysle. Takýto prístup publika však nebol odjakživa. Ak sa pozrieme na publikum v staroveku, musíme chápať umenie, či už výtvarné alebo hudobné v spojení s úlohou, akú plnilo najmä v súvislosti s náboženstvom, malo rituálnu a magickú úlohu a teda aj prijímatelia umenia netvorili publikum ako ho poznáme v súčasnosti. Boli to skôr osoby, ktoré sa zúčastnili obradov či rituálov a s umelcom v istom zmysle kooperovali.

S nástupom renesancie prichádza aj zmena spoločenského postavenia umelcov. Tí sú pozvaní na kráľovské dvory, tvoria na objednávku umelecké diela, za ktoré dostávajú bohatú odmenu. Je im vytvorený priestor na sebarealizáciu a prichádza uznanie, ktoré oceňuje ich talent. Pozorovateľ – publikum prijíma ich výtvary (nejedná sa len o maliarske umenie, ale aj o divadlo či hudbu) s uznaním, obdivuje ich talent. Rovnako sa však vytvára aj priestor pre kritiku umenia. Umenie renesancie, baroka, rokoka, neoklasicizmu..., po umenie 19. storočia umožnilo umelcom zastávať takúto úlohu, až pokým nedošlo k francúzskej revolúcii, ktorá spôsobila politické i sociálne zmeny, čo viedlo k formovaniu novej úlohy umelca. „Túto zmenu najpresvedčivejšie vykladal radikálny francúzsky maliar Gustav Courbet, ktorý tvrdil, že skutočný umelec by mal byť spoločenským outsiderom, oslobodený od všetkých bežných spoločenských konvencií s možnosťou stanoviť si vlastné pravidlá.“⁴ Pravou motiváciou už nebolo uznanie mecenášov, verejnosti, bohatstvo, no hlavne túžba po sebvýjadrení a sebareflexii. Vznikajú prvé výstavné priestory a organizujú sa prvé výstavy. S narastajúcou slobodou si môže publikum vybrať kam a na čo sa pojde „pozrieť“ rovnako aj, čo sa mu páči. Vzniká kritika nie v zmysle objednávateľa diela (panovník, šľachtic), ale kritika v zmysle fundovaného hodnotenia umenia. Z histórie vieme, že nie vždy kritici a publikum prijali nové umenie s nadšením (napr. Impresionizmus - členovia tohto hnutia žili pohnuté životy, neraz ich publikum tvorili len blízki priatelia či rodina).

Nový pohľad na vzťah umelca a publika prináša moderné umenie, nové médiá. Dochádza k vzniku rôznych smerov avantgardy. Umelci tvoria umenie voľným tokom myšlienok, nie sú limitovaní nikým a ničím. (medzi avantgardu patrí napr. surrealizmus, dadaizmus, fauvizmus...). Tieto umelecké smery sa stavajú hnutím. Publikum reaguje buď odmietavo alebo sa stáva fanúšikom, stúpencom.

---

⁴ CUMMING Robert: Umenie. Slovar, Bratislava, 2007, st. 18

Najinteraktívnejší spôsob kedy dochádza k interakcii medzi umelcom a publikum je druh performácie, pri ktorej sa publikum stáva súčasťou umenia, vytvára sa vzťah medzi umelcom a publikom. Konkrétnym prípadom je juhoslávská umelkyňa Marina Abramovic, ktorá je považovaná za „grandmother of performance art.“ (stará mama performácie). Jej retrospektívna výstava v Museum of Modern Art (MOMA, New York) v roku 2010 šokovala väčšinu publika, ktoré bolo priamo zapojené do performácií napríklad tým, že prechod z jednej výstavnej miestnosti do druhej, lemovali nahé telá stojace oproti sebe.

V súčasnosti sa umenie stále viac približuje k divakovi, k publiku, bude zaujímavé sledovať, kam sa vzťah umelec a publikum posunie.